

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
У БЕОГРАДУ

Реферат о завршеној докторској дисертацији

Наставно-научно веће Филозофског факултета на седници одржаној 14.06.2018. изабрало нас је у комисију за оцену докторске дисертације под називом:

ПСИХОСОЦИЈАЛНИ ЧИНИОЦИ И СТРУКТУРА МОТИВАЦИЈЕ ЗАПОСЛЕНИХ ЗА УЧЕШЋЕ У ОБУКАМА докторанда Андрије М. Дуловића. Дисертација садржи 240 страница с прилозима и 128 јединица референтне литературе.

Након анализе дисертације и увида у биографију и библиографију подносимо следећи извештај:

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Андрија М. Дуловић рођен је 22.08.1989.године у Мојковцу. Године 2008. уписује психологију на Филозофском факултету у Никшићу. Један је од оснивача Удружења студената психологије „Свијест“. Кроз организацију Удружења студенти су се бавили побољшањем услова студирања, различитим друштвеним ангажманом, као и организовањем више хуманитарних акција. Факултет је завршио 2012. године, с просеком 9,2 и одбранио дипломски рад под насловом „Извори одговорности става према жртвама силовања“.

Исте године на Универзитету Доња Горица уписује магистарске студије на Факултету за међународну економију, финансије и бизнис, на којем 2013. године брани магистарски рад „Спремност запослених за едукацију“ и стиче звање магистра пословне психологије и менаџмента. Студије је завршио с највишим просеком. Године 2015. уписује докторске студије на Филозофском факултету у Београду.

Приправнички стаж је обавио током 2013. године у Заводу за запошљавање Црне Горе. Крајем исте године почиње с радом у црногорском огранку аустријске групације специјализоване за људске ресурсе Trenkwalder (сада део групације фирме HR Partners Црна Гора). Ангажован је на различитим пословима који се односе на кадровску администрацију, људске ресурсе и маркетинг. Његово истраживачко интересовање креће се у ширем распону психосоцијалних тема, што

је резултирало публикавањем више радова. Од 2011 године, докторанд Андрија Дуловић, објавио је следеће радове:

1. Дуловић, А. (2011). Традиционалне представе о ментално обољелим особама у Црној Гори. *Социолошка луча*, V(2), 112-120.
2. Дуловић, А. (2012). Сексуално узнемиравање на радном мјесту. *Социолошка луча*, VI(1), 74-84.
3. Жиропађа, Љ., & Дуловић, А. (2014). Ставови према ментално обољелим у Црној Гори: адаптација САМI скале. *Енграми*, 36(3-4), 27-38.
4. Милојковић, А., Ђуришић-Бојановић, М., Черовић, С., Павићевић, М., & Дуловић, А. (2016). Црте личности и мотиви као предиктори спремности за преузимање ризика у пословном окружењу. *Годишњак за психологију*, 12(14).

2. Предмет и циљ дисертације:

Докторска дисертација докторанда Андрије Дуловића оригинални је покушај интегративног приступа анализи социопсихолошких, контекстуалних и диспозиционих варијабли од значаја за објашњење структуре мотивације запослених за учешће у обукама. Будући да мали број истраживања у организационој психологији укључује истовремено у научну анализу диспозиционе и контекстуалне варијабле полазећи од ширег теоријско-методолошког оквира организације као отвореног система, ова студија на обухватан и оригиналан начин тестира предиктивну вредност новог предложеног модела интегративног приступа у разумевању структуре мотивације запослених за учешће у обукама.

За разлику од досадашњих истраживања у којима је истраживачки фокус био усмерен на улогу организационих варијабли у моделима мотивације запослених, у овом истраживању, нагласак је на психолошким факторима. Предмет овог рада односи се на испитивање повезаности специфичних друштвених, демографских и психолошких фактора којима се може објаснити мотивација запослених за учешће у обучавању. Циљ рада је да се унапреди разумевање односа социопсихолошких фактора и структуре мотивације запослених за учешће у обучавању. Један од циљева рада је и да се провери да ли је мотивацију за обучавање могуће испитати спајањем два конструкта који су коришћени као централни мотивацијски конструкти у претходним моделима мотивације: мотивација за учење и намера да се оствари циљ.

У раду је, такође, постављен циљ да се верификује и валидира структурални модел који би пружио могућност објашњења највишег процента варијабилности критеријумске варијабле истраживања, структуре мотивације за обучавање, као и проверавање претпоставке да ће бољу предикцију критеријума остварити интегративни модел у поређењу са парцијалним моделима.

С обзиром на то да је обучавање запослених све више у фокусу организација, значај овог истраживања огледа се у дефинисању поузданог конструкта мотивације

за обучавање, као и провери доприноса социопсихолошких и психолошких варијабли у моделу структуре мотивације за учешће у обучавању.

Један од важних циљева ове тезе био је да се да допринос реконцептуализацији вишедимензионалног конструкта мотивације за обучавање. Истраживање је отуда имало за циљ и емпиријску проверу садржаја конструкта мотивације за обучавање, заснованог на испитивању међусобног односа мотивације за учење и намере да се оствари циљ.

Оригинални допринос овог истраживања јесте што се први пут у модел мотивације за обучавање укључују фактори који обухватају специфичне друштвене феномене везане за кадровску политику: партијско запошљавање, непотизам и блиске личне односе с надређенима. На тај начин понуђени модел интегрише социопсихолошке и етичке димензије у разумевање структуре мотивације за учешће у обукама.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

Постављене су хипотезе да ће психолошки фактори *проактивност*, *постојаност*, *циљна оријентација општег постигнућа*, *сржна самоевалуације* имати статистички значајну повезаност с мотивацијом за учешће у обучавању, с тим што ће се социодемографски фактори *пол*, *старост*, *степен образовања*, *социоекономски статус*, *искуство у обукама* и специфични културни фактори *утицај политике*, *непотизма* и *личних односа с надређенима*, показати као медијатори те везе. Природа утицаја појединачних варијабли представљена је кроз специфичне хипотезе (Noe & Schmitt, 1986; Colquitt et al., 2000, Smith et al., 2008).

Психолошке варијабле испитиване у овом моделу су проактивност, постојаност, циљна оријентација и сржна самоевалуација. значајно и позитивно одређује мотивацију за учење. *Постојаност* не утиче на мотивацију за учење, али постоји директан и укупан ефекат на намеру да се оствари циљ. *Циљна оријентација општег постигнућа* у потпуности је посредована мотивацијом за учење онда кад је крајњи мотивациони конструкт намера да се оствари циљ. Конструкт *сржне самоевалуације* није се појавио као фактор који врши укупан утицај на било који од два мотивациона конструкта.

Потврђена је хипотеза да је од изузетног значаја за разумевање организационог понашања укључивање специфичних контекстуалних, друштвених и локалних фактора, који могу утицати на предмет испитивања, као што је у овом случају утицај политике, непотизма и личних односа с надређенима. Тако је истовремено потврђена теоријска и истраживачка претпоставка о супериорности интегративних социопсихолошких модела у односу на парцијалне у објашњавању мотивације запослених за учешће у обучавању.

Кључни допринос овог истраживања јесте потврда хипотезе да је мотивација за обучавање вишедимензионални конструкт, који је неопходно испитивати преко

барем два различита конструкта, мотивације за учење и намере да се оствари циљ, од којих оба врше значајно предвиђање исхода обука.

4. Кратак опис садржаја дисертације:

Докторска дисертација садржи три основна дела: 1. Теоријско-концептуални део 2. Методолошки (емпиријски) део и 3. Резултати, Дискусија и Закључак.

Уводни (теоријски део)

Уводни, теоријско- концептуални део, односи се на идентификацију и дескрипцију кључних појмова релевантних за предмет и проблем истраживања у докторској тези: обучавање и мотивација У овом делу сачињен је обухватан теоријско концептуални преглед основних концепата приступа мотивацији и посебно мотивацији за обучавање. Сачињен је преглед емпиријских верификација али и кључних дилема који се тичу најутицајнијих приступа и модела мотивације за рад и обучавање, а које најчешће проистичу као резултат неконзистентности емпиријских налаза. Након прегледа доминантних приступа мотивацији за обучавање, детаљније је образложена психолошка логика везе одабраних варијабли. Следи дефинисање истраживачког проблема, циљева и задатака истраживања, а потом дефинисање и класификовање варијабли, да би потом биле постављене опште и специфичне истраживачке хипотезе.

Метод

У делу Метод описан је узорак, инструменти и статистичка процедура коришћена у истраживању.

Узорак

Истраживање је изведено на пригодном узорку запослених (N=282). Сви подаци су прикупљени путем Интернета, користећи Google Forms софтвер. Предност прикупљања података на овај начин јесте обухват испитаника из разних организација, као и повећано поверење у анонимност испитаника и немогућност злоупотребе резултата.

Инструменти

Оријентација на циљ мерена је оригиналном скалом Елиота и сарадника (Elliot et al., 2011).

Одбијајућа оријентација на циљ мерена је прилагођеним оригиналним упитником групе аутора (Rasool et al., 2015).

Проактивност за потребе овог рада коришћена је скраћена верзија скале Батермана и Кранта (Seibert, Crant, & Kraimer, 1999).

Конструкт постојаности мерен је преко скале Дакворта и Ескрајз-Винклера (Duckworth & Eskreis-Winkler, 2015).

Сржна самоевалуација мерена је оригиналном скалом Џаџа и сарадника (Core-Self Evaluations Scale, Judge et al., 2003).

Мотивације за учење мерена је скалом Т-VIES (Zaniboni et al., 2011)

За мерење намере да се оствари циљ коришћена је скала Смитове и сарадника (Smith et al., 2008).

Мотивација за трансфер сачињена је на основу претходних радова за потребе овог истраживања.

Утицај политике, непотизма и личних односа с надређенима на корисност обучавања (ПНЛО) мерен је скалом која је развијена за потребе овог истраживања.

Социодемографски подаци: пол, старост, образовање, социоекономски статус, претходно искуство са обукама, прикупљени су упитником конструисаним за потребе овог истраживања.

Статистичка процедура

1. Рачунање основних дескриптивних показатеља ради описа узорка на којем је изведено истраживање.

2. За испитивање разлика између група дефинисаних полом, старошћу, социоекономским статусом, образовањем и претходним искуством с обукама коришћени су т-тест и анализа варијансе.

3. Провера претпостављених факторских структура скала спроведена је експлоративна факторска анализа, а коришћена је метода главних компоненти, уз Облимин ротацију. За ову сврху коришћен је софтвер IBM SPSS 23.

4. За потврђивање теоријски предвиђених модела коришћена је конфирматорна факторска анализа, с методом процене максималне веродостојности (MLE / maximum likelihood estimation). Подобност конфирматорних факторских анализа и структуралних модела проверена је на основу вредности индекса подобности (Hu & Bentler, 1999).

4. Провера модела мотивације урађена је методом парцијалних најмањих квадрата (partial least squares – PLS), која се заснива на вишеструкој регресији и анализи главних компонената а тестирање значајности „путева“ модела коришћена је непараметријска техника бутстрап (bootstrap) метода (Hair, Hult, Ringle, & Sarstedt, 2017).

Дискусија резултата

У оквиру овог дела детаљно су приказани резултати истраживања према постављеним циљевима и хипотезама са прилозима свих коришћених инструмената као и детаљним графичким и табеларним приказом добијених резултата.

У дискусији резултата кандидат је интегрисао и интерпретирао добијене налазе и у светлу постојећих теоријских концепата и релевантних емпиријских истраживања. Дискусија резултата истраживања организована је тако да одговори структури

постављених циљева истраживања и провери одрживост интегративног приступа у истраживању психолошких и социопсихолошких феномена у организацији. Структурални модели у које су, поред психолошких и социодемографских варијабли, укључени фактори који обухватају специфичне друштвене феномене везане за кадровску политику: партијско запошљавање, непотизам и блиске личне односе с надређенима. Поред наведеног, они су пружили најадекватнију опцију за повећање објашњене варијабилности сваке од критеријумских варијабли, а све у поређењу са моделима који парцијално узимају у разматрање само појединачне факторе.

Резултати су показали да мотивација за учење и намера да се оствари циљ не формирају конструкт вишег реда, који би представљао мотивацију запослених за обучавање, али да је нужно укључити оба конструкта у модел, будући да значајно доприносе објашњавању варијансе варијабле исхода – мотивације за трансфер. Директан позитиван значајан утицај на намеру да се оствари циљ имају мотивација за учење, проактивност и постојаност, док самоефикасност и циљна оријентација избегавања остварују негативан утицај. Директан позитиван значајан утицај на мотивацију за учење остварују циљна оријентација општег постигнућа и проактивност. Партијско запошљавање, непотизам и блиски лични односи с надређенима (ПНЛО) и циљна оријентација постигнућа остварују негативан утицај на мотивацију за учење. Значајан индиректан негативан ефекат на мотивацију за учење остварује безнадежност, као компонента сржне самоевалуације.

Општи закључак који се темељи на дискусији резултата је да интегративни модели, који у обзир узимају како диспозиционе тако и контекстуалне факторе, пружају могућност објашњења већег процента варијабилности критеријумских варијабли истраживања у поређењу са парцијалним моделима, који у разматрање узимају само појединачне релевантне факторе.

Закључак

У закључном делу овог рада кандидат се посебно осврнуо на теоријске и практичне импликације које његова студија има за будућа истраживања, унапређење методологије изучавања диспозиционих и контекстуалних варијабли које могу бити од значаја за разумевање мотивације запослених према обучавању као и предвиђање исхода обучавања.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Дисертација кандидата Андрије М. Дуловића представља вредан теоријско концептуални, методолошки и практични допринос области организационе психологије и психологије рада, али и другим блиским интердисциплинарним подручјима у области друштвених наука, андрагогији, педагогији, социологији.

Рад има значајан теоријско-концептуални допринос. Прво, емпиријском провером садржаја конструкта мотивације за обучавање потврђује се вишедимензионалност конструкта мотивације за обучавање али се на нов начин осветљава комплексан међусобни однос мотивације за обучавање, мотивације за учење, намере да се оствари циљ и исхода обука. Кључни допринос овог истраживања јесте потврда хипотезе да је мотивација за обучавање вишедимензионални конструкт, који је неопходно испитивати преко барем два различита конструкта, мотивације за учење и намере да се оствари циљ, од којих оба врше значајно предвиђање исхода обука.

Оригинални допринос овог истраживања јесте што се први пут у модел мотивације за обучавање укључују фактори који обухватају специфичне друштвене феномене везане за кадровску политику: партијско запошљавање, непотизам и блиске личне односе с надређенима. На тај начин понуђени модел интегрише социопсихолошке, и етичке димензије у разумевање структуре мотивације за учење у обукама, а такође, сугерише важност интердисциплинарног и трансдисциплинарног приступа у изучавању друштвених и организационих феномена.

Докторанд Андрија Дуловић, за потребе овог рада прилагодио је, превео и конструисао инструменте, и проверио њихову валидност и поузданост. На тај начин начинио је вредан допринос у области организационе психологије и психологије рада, али и другим областима. Инструменти коришћени у овом истраживању могу бити од посебне користи истраживачима и стручњацима који се буду бавили мотивацијом за обучавање.

Практични допринос истраживања приказаног у дисертацији „Психосоцијални чиниоци и структура мотивације запослених за учење у обукама“ докторанда Андрије М. Дуловића огледа се у широкој могућности примене резултата у пракси стручњака различитог профила у области развоја људских ресурса у организацијама. Такође, оригинални теоријско концептуални и методолошки приступ коришћен у дисертацији Андрије Дуловића може бити инспиративан будућим истраживачима.

6. Закључак:

На основу анализе докторске дисертације „Психосоцијални чиниоци и структура мотивације запослених за учење у обукама“ докторанда Андрије М. Дуловића, увида у биографију и библиографију кандидата, Комисија закључује да је:

- а) дисертација у целости у складу са одобреном пријавом,
- б) да представља оригинално и самостално научно дело,
- ц) и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Чланови комисије:

проф. др Миросава Ђуришић Бојановић

проф. др Светлана Чизмић

проф. др Миланко Чабаркапа

проф. др Александра Пејатовић